

”TAISTELUA ON TARMOKKAASTI AVUSTETTAVA”

Kutomatyöläisten pohjoismainen yhteistyö 1920-luvulla

Anu Lahtinen

apulaisprofessori, Helsingin yliopisto

[A]ntoi liiton luottamusmies V. Kanto selostuksen tilanteesta Hyvinkään lakkopaikalla ja kävi siitä selville m.m., että lakkolaisten rintama on pysynyt edelleenkin kunnioitettavan ehjänä - vaikka lakko on jatkunut jo yli 16 viikkoa -, [...] lakkolaiset tulevat edelleen pitämään joukkonsa ehjänä, josta antaa takeita sekkin, ettei lakkolaisten edelleen avustaminen tuota liitolle mitään vaikeuksia, sitä paitsi Ruotsin, Norjan ja Tanskan veljesjärjestöjen säännöllistä viikottaista avustusta, on S. Ammattijärjestö koroittanut maksamansa avustuksen määrää huomattavasti, sekä myöntänyt tällä viikolla jaettavaksi 25,000 markan ylimääräisen avustuksen, joka jaetaan vakinaisen viikkoavustuksen lisäksi.¹

Sosialidemokraattinen *Kansan Lehti* korosti heinäkuun lopulla 1928 sitä, että Hyvinkään Yhdistyneiden villatehtaiden lakkolaiset olivat edelleen yksimielisiä, vaikka lakko oli kestänyt jo neljä kuukautta. Uutisessa maalailtiin myös kuvaa pohjoismaalaisten työläisten yhtenäisyydestä ja keskinäisestä avunannosta.² Muu tuskin olisi tullut kyseeseenkään, sillä maininnat lakonmurtaajista tai talousongelmista olisivat masentaneet omia joukkoja, ja niitä

olisi tuota pikaa reposteltu muiden puolueiden lehdissä.

Samaan aikaan ammattiliiton toimistossa Tampereella huoli kuitenkin kasvoi. Hyvinkääläisten lakko oli pitkittänyt paljon toivottua pidemmäksi. Korvausmaksut söivät liiton varoja, jotka olivat suurelta osin pohjoismaisilta sisarjärjestöiltä koottuja avustuksia.³ Hyvinkään lakkolaiset olivat päättäväisiä omassa asiassaan, tehtaan edustajat jyrkkiä omassa kannassaan, mutta liiton toimitsijat näkivät jännitteen paikallisten ja kansallisten tai kansainvälisten odotusten välillä. Heitä huolestutti tilanteen lukkiutuminen. Suomen Ammattijärjestössä (SAJ) ennakoitiin, että lakonmurtaajat vesittäisivät työtaistelun. Skandinaavisten toverien tuki ei riittäisi loputtomiin, vaan ulkomailta haluttiin selvityksiä rahantarpeesta ja tulevasta käytöstä. Yksittäiseen työtaisteluun kietoutui myös sosialidemokratien ja kommunistien välinen kotimainen ja kansainvälinen valtataistelu.⁴

Tässä artikkelissa tarkastelen Suomen kutomotyöläisten kansainvälistä yhteistyötä 1920-luvulla sekä sitä, miten yhteistyö näkyi

1 ”Lakkotilanne Hyvinkäällä,” *Kansan Lehti* (KL), 26.7.1928.

2 ”Hyvinkään lakkomailta,” *Suomen Sosialidemokraatti* (SS), 30.8.1928.

3 K. V. Syrjänen, *Suomen Kutomateollisuustyöväen liitto 1906–1931* (Helsinki: Suomen Kutomateollisuustyöväen liitto, 1931), 117; Anu Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys: Hyvinkään villatehtaan lakon paikalliset, kansalliset ja kansainväliset yhteydet,” *Työväentutkimus Vuosikirja*, 2018, 10.

4 SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan pöytäkirja 31.7.1928 3§, SAJ:n arkisto, TyArk; Aarne Mattila, *Työriitojen sovittelun historia*, Työpoliittinen tutkimus 27 (Helsinki: Työministeriö, 1992), 106–108. Lakon vaiheista ks. Lahtinen ”Sankarillinen yksimielisyys”, 4–19.

Hyvinkään lakossa vuonna 1928 sekä lakon jälkiselvittelyissä. Maaliskuusta lokakuuhun jatkuneella lakolla oli suuri taloudellinen ja periaatteellinen merkitys niin työntekijäin kuin työnantajainkin liitolle, vaikka lakko jäi aikalaisjulkisuudessa metallisulun, satamalakon ja jossain määrin Nokian kumitehtaan lakon varjoon. Laajuudeltaan ja kestoltaan Hyvinkään lakko oli oman alansa merkittävin työtaistelu Suomessa, ja taistelussa koeteltiin myös 1920-luvun mittaan solmittuja pohjoismaisia yhteistyösopimuksia.⁵ Artikkelissa käsitellään pohjoismaisen yhteistyön kehittymistä ja sitä, miten ammattijärjestöjen kansainväliset yhteydet ja poliittiset jännitteet heijastuivat Hyvinkään lakon vaiheissa.

Pääasiallisina lähteinä käytän Suomen Kutomateollisuustyöväen Liiton (SKTTL, per. 1906) arkistoaineistoja niin Työväen Arkiston kuin Kansan Arkiston kokoelmissa, samoin lehtikirjoittelua ja järjestöjen omia julkaisuja, kuten *Kutomatyöläinen* -lehteä sekä liittoa lähellä ollutta sosialidemokraattista *Kansan Lehteä*.⁶ Siinä missä lehtikirjoittelu ja vuosijuhlajulkaisut usein – hyvin ymmärrettävästi – korostivat yhtenäisyyttä ja legitimoivat edunvalvontaa, pöytäkirjoissa ja kirjeenvaihdossa tulevat näkyviin epävarmuudet ja ristiriidat, jotka vaikuttivat ratkaisuihin niin työntekijä- kuin työnantajapuolella.⁷

Eri maiden työväen oloissa ja toimintamahdollisuuksissa oli omat erityispiirteensä, joita

kansallinen talouselämä ja työmarkkinapolitiikka kehystivät. Usein myös lähteet ja tutkimus on järjestetty kansallisiin kokoelmiin niin, että kansainväliset yhteydet voivat jäädä huomaamatta. 1920-1930 -lukujen Euroopassa työläisillä oli kuitenkin monia ylikansallisia, yhteistyöverkostoja ja jännitteitä, ja kansainvälinen edunvalvonta näkyi yhteistyönä mitä moninaisimmilla ammattialoilla. Yhteistyön dokumentointi ei aina ole helppoa, kun aineistot ovat hajallaan eri maissa, mutta vähän kerrallaan kuva täydentyy.⁸

Kansainvälisen yhteistyön avaintoimijat

Toveri Nielsen selitti, että yhteistoiminta pantiin alulle v. 1913, jolloin ensimmäinen inter-skandinaavinen neuvottelukokous pidettiin. Sen jälkeen on yhteistoimintaa vuosi vuodelta lujitettu. [...] Tällä on ollut erikoisen suuri merkitys varsinkin heikommille liitoille. Norjalaiset toverit eivät olisi mitenkään selviytyneet v. 1927, elleivät he olisi saaneet apua veljesjärjestöiltä. Myöskin suomalaiset muistavat varmaankin, mitä merkitsi se apu, jota tänne järjestettiin Hyvinkään lakon aikana.⁹

Työväenliikkeen ylirajaisuus näkyi monissa periaatteissa, julkilausumissa ja myös iskulauseissa. Pohjoismaiset kutomateollisuuden järjestöt, kuten monet muutkin, toistivat versioita työväenliikkeessä suositusta iskulauseesta, joka *Kutomatyöläisessä* toistui muodossa ”Tee velvollisuutesi! Vaadi oikeutesi!”¹⁰ Ja velvollisuus

5 Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 15.

6 SKTTL:n arkistokokonaisuuksia on sekä Kansan Arkistossa (KanA), missä on mm. kirjeenvaihtoa pohjoismaisten yhteistyökumppanien kanssa (Ulkomailla lähetetyt kirjeet), että Työväen arkistossa (TyArk). Kiitän tutkimusavustajiani HuK Tuomas Harjua sekä nyttemmin FM Sara Itkosta heidän avustaan arkistotyössä. Pahoitellen joudun toteamaan, että vallitseva COVID-19 -tilanne on vaikeuttanut erityisesti pohjoismaisten alkuperäisaineistojen tutkimista.

7 Toisaalta jännitteet päätyivät osin myös sanomalehtiin, Ks. Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 9–13, 15.

8 Tutkimusongelmista ks. esim. kuljetusalan pohjoiseurooppalaista yhteistyötä käsittelevä Holger Weiss, *För kampen internationellt! Transportarbetarnas globala kampinternational och dess verksamhet i Nordeuropa under 1930-talet* (Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 2019).

9 ”Skandinavianmaiden kutomatyöläisillä on voimakkaat järjestöt,” *KL*, 4.2.1930.

10 SKTTL:n julkaisun *Kutomatyöläisen* vakiintuneessa kansikuvassa on esitettyä nainen rukin äärellä, hänen vasemmalla puolellaan teksti ”Täytä velvollisuutesi!” ja oikealla puolella ”Vaadi oikeutesi!” Ruotsalaisen *Vävlagaren* -ammattiliittojulkaisun iskulauseeksi on samoin mainittu ”Känn din plikt! Kräv din rätt!” *Kuto-*

Suomen Kutomateollisuustyöväen liiton Hyvinkään osasto no 5:n lakkotoimikunta 28.10.1928. Kuva: Kansan Arkisto.

apuun oli keskeinen keino oikeuksien puolustamisessa. Kutomateollisuustyöläisten julkaisuista ja arkistoista piirtyy kuva tiivistävästä yhteistyöstä neljän pohjoismaisen järjestön välillä. Yhteistyötä aloiteltiin 1910-luvulla, ja sopimukset tarkentuivat 1920-luvulla.

Kutomateollisuuden työläisiä edusti edellä mainittu Suomen Kutomateollisuustyöväen Liitto, jonka toimisto sijaitsi Tampereella ja joka toimi vuoteen 1930 asti Suomen Ammattijärjestön (SAJ, per. 1907) alaisuudessa. Ruotsissa pohjoismaista yhteistyötä edusti LO:n jäsenliitto Svenska Textilarbetareförbundet (per. 1898), vaikka tekstiiliteollisuudessa toimi kutomatyöläisten liittona vuosina 1908–1970 itsenäinen Svenska Vävlagareförbundet. Tans-

kalainen liitto oli Dansk Tekstilarbejderforbund (per. 1885, tuolloin Vævernes Fagforening).¹¹ Norjassa kutomatyöläiset kuuluivat ensin yleisjärjestöön Norsk Arbeidsmandsforbund (NAF, 1920-luvulla suomennettu ”Norjan Sekatyöväen liitto”).¹² Vuonna 1924 liitosta irtautui tekstiilialan ammattiliitto Norsk Tekstilarbejderforbund, jossa samat yhteyshenkilöt jatkoivat pohjoismaista yhteistyötä.

Suomi mainitaan ensi kertaa mukana pohjoismaisissa tapaamisissa 1910-luvun alkupuolella. August Lindell edusti Suomen liittoa vuonna 1923 Tanskan liiton kokouksessa. Vuonna 1916 Norrköpingissä pidettiin sen sijaan pohjoismaisen yhteiskokous, johon

matyöläisen (KT) vuosikerrat 1920-luvulla; Ruotsin Arbetararkivetin katalogitiedot *Vävlagaren*-julkaisusta. Ks. myös Lars K. Christensen, ”Denmark: The Textile Industry and the Formation of Modern Industrial Relations,” teoksessa *The Ashgate Companion to the History of Textile Workers 1650–2000*, toim. Lex Heerma van Voss, Els Hiemstra-Kuperus ja Elise van Nederveen Merkerk (Farnham: Ashgate, 2010), 167.

¹¹ Christensen, ”Denmark,” 192.

¹² Ks. esim. ”Kutomatyöläiset! Huomiota pohjoismaiseen yhteistoimintaan!,” *KT*, 3/1922, 27.

osallistui myös suomalaisia. Sen jälkeen maailmantilanne pysäytti yhteistyösuunnitelmat, mutta 1920-luvulla yhteydenpito elpyi.¹³

Tukholman tapaamisessa vuonna 1922 linjattiin pohjoismaisen yhteistyön periaatteita. Jäsenille myönnettiin oikeus liittyä ehdoitta paikalliseen liittoon, mikäli he siirtyivät maasta toiseen ja teollisuusalan töihin. Lakkojen ja työsulkujen aikaan liitot tarjoaisivat toisilleen tukea, mutta vapaaehtoisesti ja vain siinä tapauksessa, että neljännes tietyn maan jäsenistöstä olisi lakossa. Lisäksi liitot sitoutuivat tarjoamaan toisilleen kaikkea mahdollista moraalista ja henkistä tukea edunvalvonnan kivikkoisella polulla. Yhteydenpitoa vahvistaisivat kansainväliset yhteiset konferenssit. Myös tärkeissä kansallisissa liittokokouksissa nähtiin usein pohjoismaisia edustajia.¹⁴

Työläisten edunvalvonta perustui joukkovoimaan, mutta joukkovoiman pohjoismainen yhteistyö perustui muutaman pitkäaikaisen toimijan ydinryhmään. Siinä missä paikallistason jäsenistö vaihteli paljon, pohjoismaisesta yhteydenpidosta huolehtivat usein samat henkilöt. Ruotsissa keskeinen johtohahmo oli Norrköpingissä työskennellyt Gustaf Janzén (1873–1930), joka oli Svenska Textilarbetareförbundetin pitkäaikainen puheenjohtaja,

vuodesta 1904 kuolemaansa vuonna 1930 saakka. Ruotsalaista liittoa kutsuttiin Janzénin elämäntyöksi.¹⁵ Ruotsi olikin aktiivinen koollekutsuja pohjoismaisessa yhteistyössä.¹⁶

Tanskaa edusti useimmiten Christian Nielsen, Dansk Tekstilarbejderforbundin aktiivi. Gustaf Janzén ja Christian Nielsen olivat vierailleet Tampereella keväällä 1922 ehdottamassa suomalaiselle liitolle pohjoismaista yhteistyötä. Molemmat olivat mukana samana vuonna Tukholman kokouksessa, jossa Janzén valittiin sekä kokouksen puheenjohtajaksi että sihteeriksi.¹⁷ Pohjoismaisen yhteistyön kotipaikaksi valikoitui vuonna 1923 Kööpenhamina, ja vielä vuosikymmenen lopulla Christian Nielsen piti ”vanhana ammattiyhdistysveteraanina” pohjoismaisen yhteistyön koordinoitavanaan.¹⁸

Norjan järjestöstä kansainvälisiin kokouksiin osallistui usein E. N. Nielsen, joka oli ollut tekstiiliteollisuuden edustajana jo norjalaisen yleisjärjestö NAF:n aikoina vuosien 1913 ja 1922 pohjoismaisissa tapaamisissa.¹⁹ *Kansan Lehdessä* vuonna 1930, nimimerkki ”Severi”, August Lindell, kommentoikin leikkisästi näitä vakiedustajia, joilla oli yhteinen sukunimi: ”Tanskalaisen nimi on edelleen Nielsen ja Norjan edustaja kantaa samaa nimeä.”²⁰

13 ”Pohjoismaiden kutomatyöläisten yhteistoiminta,” *KT*, 3/1922, 21–23; ”Kutomatyöläiset! Huomiota pohjoismaiseen yhteistoimintaan!,” *KT*, 3/1922, 26; Syrjänen, *Suomen Kutomateollisuustyöväen*, 40, 90–91.

14 *Norsk arbeidsmandsforbundin* (NAF) vuosikertomus 1922, s. 8, luettavissa norjalaisen Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotekin (ArbArk) digitaalisissa kokoelmissa, viitattu 10.8.2021, https://www.arbark.no/Digitale_Dokumenter.htm.

15 ”Förbundets 40-årsjubileum,” *Textilarbetaren*, 2/1938, 39–40; S[ven] Sw[ensson], ”Janzén, Gustaf Adolf,” teoksessa *Svenska män och kvinnor: Biografisk uppslagsbok*, vol. 4, I-Lindner, toim. Torsten Dahl et al. (Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1948), 48.

16 NAF:n vuosikertomus 1922, s. 8, ArbArk digitaalisissa kokoelmissa, viitattu 10.8.2021, https://www.arbark.no/Digitale_Dokumenter.htm.

17 ”Pohjoismaiden kutomatyöläisten yhteistoiminta,” *KT*, 3/1922, 23; ”Kutomatyöläiset! Huomiota pohjoismaiseen yhteistoimintaan!,” *KT*, 3/1922, 24–25.

18 ”Pohjoismaiden kutomatyöväen järjestöjen neuvottelukokous Kristianissa,” *KT*, 3/1923, 31; ”Kutomateollisuustyöväen Pohjoismaiden Yhteistyöjärjestön konferenssi,” *KT*, 4/1928, 55.

19 E. N. Nielsen mainitaan pohjoismaisissa kokouksissa ”Pohjoismaiden kutomatyöläisten yhteistoiminta,” *KT*, 3/1922, 21; ”Kutomatyöläiset! Huomiota pohjoismaiseen yhteistoimintaan!,” *KT*, 3/1922, 24; tekstiili-alan edustajana NAF:n vuosikertomuksessa (1928), Ingvald Olsen taas *Arbeidernes faglige landsorganisasjonin* (AFL) vuosikertomuksissa. 1920-luvun vuosikertomukset ArbArk digitaalisissa kokoelmissa, viitattu 10.8.2021, https://www.arbark.no/Digitale_Dokumenter.htm.

Suomea edusti yllä mainittu August Lindell (1880–1933). Hän oli koulutukseltaan maalari ja opiskellut alaa niin Ruotsissa, Tanskassa kuin Saksassakin. *Kansan Lehden* sanoin tällainen kielitaitoinen, kansainvälisesti verkostoitunut toimija oli tervetullut suomalaisen työväenliikkeeseen, jossa oli 1900-luvun alku vuosina ”eloa paljon mutta työväkeä vähän”.²¹ Suomeen palattuaan Lindell sai ensin paikan SAJ:ssä. Vuonna 1913 hänet palkattiin Suomen Kutomateollisuustyöväen Liiton tehtäviin, jolloin hän osallistui Tanskan konferenssiin.²²

Vaikka Lindell oli 1920-luvulla ennen kaikkea *Kansan Lehden* toimittaja, hän raportoi hyvin aktiivisesti SKTTTL:n asioita ja toimi tulkkina pohjoismaisten ja suomalaisten vieraiden välillä.²³ Vuosina 1922–1930 *Kansan Lehti* uutisoi kutomateollisuustyöväen kotimaisesta ja kansainvälisestä toiminnasta kattavammin kuin *Suomen Sosialidemokraatti*, joka saattoi julkaista samoja aiheeseen liittyviä uutisia lyhennettyinä versioina.

Vuonna 1922 Tukholmassa järjestetyn pohjoismaisen yhteistyökokouksen ryhmävalokuva tuo hyvin esiin sen, että vaikka kutomateollisuus oli naisvaltainen ala, sen ammattijärjestön johtotehtävissä toimi lähinnä miehiä. Vuoden 1913 yhteistyökokouksessa oli ollut yksi naisedustaja, norjalainen Anna Olson.²⁴ Vuonna 1930, kun pohjoismainen

kokous pidettiin Tampereella, uutisoinnissa mainittiin yksi tamperelainen ja yksi ruotsalainen naisedustaja.²⁵ Paikallistasolla ja suuremmissa kansallisissa yhteiskokouksissa naisilla oli enemmän edustus- ja luottamustehtäviä, mutta kokonaisuutena työntekijöiden ja luottamushenkilöiden sukupuolijakaumat olivat hyvin erilaisia. Käytännön edunvalvonnassa naisten asemaan liittyvät ongelmat jäivät usein katveeseen.²⁶ Ilmiö oli tuttu myös muiden Pohjoismaiden kutomateollisuudessa.²⁷

Kutomateollisuuden yhteistyö suuntautui erityisesti Pohjoismaihin, mutta niin Suomessa kuin Skandinaviassakin työläisiä kiinnosti myös suuren itäisen naapurin sosialistinen järjestelmä. Kommunistista työväenliikettä tukevan Neuvostoliiton ja sosialidemokratiaan sitoutuneiden pohjoismaisten työväenjärjestöjen välillä oli kuitenkin myös jännitteitä. Ne ilmenivät yhtäältä paikallisina kannanottoina sekä kommunististen ja sosialidemokraattisten työväenlehtien keskinäisenä suokopuna, järjestötason jännitteissä ja kansainvälisissä liittolaisuuksissa.²⁸

SAJ ja sen alaisuudessa SKTTTL tasapainoili Kansainväliseen ammattiyhdistysliiton eli Amsterdamin internationaalien sekä Neuvostoliiton tukeman Profinternin välillä. SAJ oli saavuttanut 1920-luvun lopulla hauraan tasapainon, jossa kommunistien ja sosialidemo-

20 Severi, ”Kutomatyöläisten parlamentista,” *KL* 4.2.1930. Nimimerkki Severin henkilöllisyys on ilmoitettu mm. uutisessa ”August Lindell 50-vuotias,” *KL*, 10.3.1930.

21 ”August Lindell 50-vuotias,” *KL*, 10.3.1930.

22 ”Kutomatyöläiset!: Huomiota pohjoismaiseen yhteistoimintaan!,” *KT*, 3/1922, 26; Syrjänen, *Suomen Kutomateollisuustyöväen*, 40, 90–91.

23 ”August Lindell 50-vuotias,” *KL*, 10.3.1930.

24 ”Pohjoismaiden kutomatyöläisten yhteistoiminta,” *KT*, 3/1922, 21; ”Ruotsin, Tanskan, Norjan ja Suomen Kutomateollisuustyöväen Liittojen edustajat,” *KT*, 1/1923, 5.

25 ”Skandinavianmaiden kutomatyöläisillä on voimakkaat järjestöt,” *KL*, 4.2.1930.

26 Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 12–15.

27 Raija Julkunen ja Liisa Rantalaiho, ”Women on strike: Nonexistent or silenced?,” teoksessa *Strike and Social Change*, toim. Pauli Kettunen (Turku: Turun maakuntamuseo, 1993), 97–114; Anu Suoranta, *Halvennettu työ: Pätkätyö ja sukupuoli sopimustyhteiskuntaa edeltävissä työmarkkinakäytännöissä* (Tampere: Vastapaino, 2009), 99–100, 108, 126–128, 274; Christensen, ”Denmark,” 155–156.

28 ”Osui maaliin,” *KL*, 29.10.1928; ”Viipurin lakon opetukset,” *KL*, 16.1.1929; Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 8–13.

kraattien väliset ristiriidat koetettiin ohittaa, mutta vuonna 1930 liitto hajosi ja jännitteet alkoivat näkyä kokouksissa ja kirjeenvaihdossa.²⁹

Ammattijärjestöjen kansainvälisen yhteydenpidon kudelmasta saa välähdyksen, kun lukee vuonna 1927 tehtyä norjalaisen kutomatyöntekijöiden liiton johtohenkilön Harry Eriksenin haastattelua *Kutomatyöläisessä*. Eriksen oli ollut aiemminkin Suomessa liittosasioissa, ja nyt hän viivähti Helsingissä, norjalaisten ammattijärjestöjen edustajien joukossa, joka oli matkalla Neuvosto-Venäjälle. Monialainen, itään suunnannut edustajajoukko oli koottu nimenomaan norjalaisten kutomatyöläisten aloitteesta.³⁰

Kutomatyöläisen haastatteluartikkelissa verrattiin norjalaisten ja suomalaisten oloja ja pohdittiin kahta edunvalvonnan ja työtaistelun kannalta keskeistä kysymystä: järjestäytymisestä ja liittojen vakavaraisuutta.³¹ Norjalaisten viikoittaiset jäsenmaksut (miehillä 2,15 Norjan kruunua, matalapalkkaisemmilla naisilla 1,25 Norjan kruunua) tuntuivat suomalaisittain huikean korkeilta, Eriksen puolestaan piti suomalaisten ilmoittamia jäsenmaksuja pilana.

[L]uuli norjalainen toverimme meidän puhuvan leikkiä. Hän ei mitenkään jaksanut käsittää sitä, että sellaisilla jäsenmaksuilla kuin meidän, voitaisiin mitään taistelurahastoa tai muuta vararahastoa koota. Tämä onkin ehkä meidän heikoin puolellemme, että emme voi ajatella rahas-

tojemme kartuttamista niinkuin skandinaaviset toverimme, ja niin jäävät järjestömme heikoiksi siitäkin huolimatta, että jäsenlukumme ehkä onkin sama tai voipa olla korkeampikin. Toivoamme kuitenkin, että kun jäsenistömme saadaan kouluutetuksi [sic!] käsittämään tällaisten rahastojen arvon, niin voimme mekin vähitellen korottaa jäsenmaksujamme ja voimme turvautua hädän tullen rahastoihimme.³²

Tarvetta yhteistyösopimukselle

Suomalaiset katsoivat, että heidän palkkatasonsa ja oikeutensa olivat erityisen heikot, mikä osin pitikin paikkansa. Tanskassa kutomotyöläiset olivat jo 1898 saaneet kansallisen yleispätevän sopimuksen, mikä ei sinänsä merkinnyt työtaisteluiden loppua mutta oli tärkeä virstanpylväs.³³ Suomalaiset työnantajat pyrkivät torjumaan yleissitovat sopimukset kustannuksista piittaamatta. Työnantajapuoli suhtautui erityisen jyrkästi kommunistivaltaisten alojen työtaisteluihin, mutta SKTTL oli voittopuolisesti sosialidemokraattien hallussa, vaikka osastoihin kuului sekä sosialidemokraatteja että kommunisteja.³⁴

Vuoden 1928 satamalakon yhteydessä ruotsalaiset järjestäytyneet työnantajat moittivat suomalaisia työnantajajärjestöjä moneen otteeseen jälkeenjääneisyydestä, koska pitkitetty työtaistelu aiheutti seurannaisvaikutuksia myös Ruotsin satamatyöhön.³⁵ Kuten *Kansan Lehti* totesi Hyvinkään lakon päätyttyä, Skandinaviassa myös työnantajapuolella arvostettiin

29 Ilkka Hakalehto, ”Suomen kommunistinen puolue ja sen vaikutus julkiseen poliittiseen työväenliikkeeseen 1918–1928” (Lisensiaattityö, Helsingin yliopisto, 1966), 298–302; Tapio Bergholm, *SAK:n historia* (Helsinki: SAK, 2013), 23–25; Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 8.

30 Hyvinkään kutomotyöläisten järjestäytymisestä ja pohdinnoista nimimerkki A. N., ”Hyvinkäältä,” *KT*, 3/1927, 43–45.

31 ”Norjalaisen toverin pakinoilla,” *KT*, 3/1927, 39.

32 ”Norjalaisen toverin pakinoilla,” *KT*, 3/1927, 39.

33 Christensen, ”Denmark,” 155–156.

34 Markku Mansner, *Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa: Suomen Työnantajien Keskusliitto 1907–1940* (Helsinki: Teollisuuden Kustannus Oy, 1981), 285, 292, 298. Kommunisti- ja sosialidemokraattitoimijoiden jännitteistä esimerkiksi Hyvinkäällä ja SKTTL:n osasto 5:ssä ks. Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 9, 12–13.

35 Mansner, *Suomalaista yhteiskuntaa*, 392–394.

36 ”Skandinaviassa – ei meillä,” *KL*, 12.12.1928.

työehtosopimuksia, ja Nokian tai Hyvinkään lakkojen kaltaiset näännytystaistelut herättivät Skandinaviassa ihmetystä.³⁶

Tietyistä eroista huolimatta kaikkia pohjoismaisia kutomateollisuuden työläisiä yhdisti suhteellisen alhainen palkkataso ja vaikeudet saada omia etujaan ajettua.³⁷ Kun järjestäytymisaste vaihteli todella paljon vuodesta ja suhdanteesta toiseen, voi ajatella, että satunnaisten järjestön rivijäsenten käsitys liiton toiminnasta ja toiminnan pitkistä perinteistä saattoi jäädä varsin ohueksi. Sen sijaan he havaitsivat kipeästi paikalliset epäkohdat ja tiesivät paikalliset työtaistelutunnelmat. Liiton ylätasolla työskentelevät pitkäaikaiset toimijat, kuten Kanto ja Lindell, sen sijaan näkivät jatkumot ja järjestötyön reunaehdot, ja asiaa koetettiin avata *Kutomatyöläisenkin* sivuilla.

Kun kutomatyöläisten järjestäytymisaste oli alhainen, ei liiton johdossakaan uskottu, että lakkoilusta olisi hyötyä. Toimivan lakon piti olla järjestäytynyt ja suunniteltu, ja tätä liitto viesti myös jäsentensä suuntaan.³⁸ Järjestäytymättömät lakot saivat moitteita ammattiliitoilta.³⁹ Vielä vuonna 1922 *Kutomatyöläinen* luonnehti tilannetta pessimistisesti:

Työnantajat ovat hyvin järjestyneet; työntekijät ovat kahdessa eri leirissä voimat hajalla. Kutomatyöläiset eivät vielä täysin tajua voimakkaan ammatillisen järjestön tärkeyttä. Uskonnollisetkin seikat vaikuttavat paikkapaikoin haitallisesti järjestötoimintaan. Tärkein tehtävämme Suomessa on edelleen valistustyö.⁴⁰

Kahtiajakautuneella työntekijäleirillä kirjoittaja viittasi sosialidemokraattien ja kommunistien välisiin jännitteisiin, jotka ilmenivät vastemmistolehdistössä puolueiden keskinäisenä syytelynä ja nokitteluna. Lisäksi SKTTTL:llä oli vastassa tehokas työnantajaliitto – jo vuonna 1905 perustettu Suomen Kutomateollisuuden Työnantajain Liitto, joka torjui tiukasti yleissitovat sopimukset. Vuonna 1925 SKTTTL oli tehnyt esityksen yleisestä palkankorotuksesta, mutta heikon järjestäytymisasteen perusteella työnantajaliitto oli torjunut esityksen.⁴¹

Lakkovalmiutta pyrittiin kuitenkin kehittämään ja vastuuta jakamaan leveämmille harjoille. Juuri tätä silmällä pitäen pohjoismaiset liitot vahvistivat vuonna 1925 uuden, entistä sitovamman yhteistyösopimuksen.⁴² Siinä tarkennettiin edelleen sitä, millaisia tietoja järjestöt välittäisivät toisilleen ja miten ne pyrkisivät tiedottamaan toisilleen mahdollisten kansainvälisten rikkureiden rekrytointiyrityksistä.

Sopimuksen pykälässä 6§ vahvistettiin, että jos vähintään neljännes liiton jäsenistä joutui työtaisteluun – lakkoon tai työsulkuun – muut pohjoismaiset järjestöt maksaisivat apua tarvitsevalle liitolle avustusta 10 Tanskan äyriä viikossa jäsentä kohden, maksimissaan 10 000 jäsenelle. Avustusta saava liitto sitoutui antamaan sihteeristölle täyden kirjallisen selonteon taistelusta ja sen kulusta. Mikäli toinen pohjoismainen liitto oli samaan aikaan laajassa työtaistelussa (lakossa tai työsulussa),

37 ”Norjalaisen toverin pakinoilla,” *KT*, 3/1927, 39.

38 Syrjänen, *Suomen Kutomateollisuustyöväen*, 116–117; Matti Savola, *Lakko Työelämän ristiriitana: Tutkimus suomalaisen yhteiskunnan lakoista*, Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 15 (Helsinki: WSOY, 1931), 112–113, 122; Pauli Kettunen, *Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus: Tutkimus sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa 1918–1939*, Historiallisia tutkimuksia 138 (Helsinki: Suomen Historiallinen Seura, 1986), 177–178 (alaviite 11).

39 Hyvinkäällä 1901 järjestetty lakko oli herättänyt paljon keskustelua järjestäytymättömyydestä. Ks. Inka Tuominen, ”Väärin lakkoilu?: Suhtautuminen Hyvinkään villatehtaan 1901 lakkoilijoihin,” (Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, 2020).

40 ”Kutomatyöläiset!: Huomiota pohjoismaiseen yhteistoimintaan!,” *KT*, 3/1922, 26.

41 ”S. Kutomateollisuustyöväen liiton toiminnasta 1925,” *KT*, 1/1926.

42 ”Pohjoismaiden kutomatyöväen järjestöjen sääntöihin tehdyt muutokset,” *KT*, 1/1926, 12–15.

Suomen Kutomateollisuustyöväen liiton toimistossa ovat 1920-luvun taitteessa August Lindell työpöydän ääressä seuranaan V. Kanto. Kuva: Työväen Arkisto.

se oli vapautettu tuen maksamisesta. Tarvittaessa pohjoismaiset yhteistyökumppanit kokoontuisivat erilliseen konferenssiin, jossa käsiteltäisiin ”yhteistä esiintymistä”.⁴³

Suomalaisen liiton heikompi taloudellinen tilanne heijastui pohjoismaiseen yhteistyöhön. SKTTL:n omista pöytäkirjoista ilmenee, että pohjoismaista sopimusta pidettiin tärkeänä, mutta suomalaiset olivat huolissaan kustannuksista. Suomalaisten aloitteesta yhteistyökonferenssien aikaväliä pidennettiin, jolloin kansainvälisen sihteeristön kulut laskivat. Suomalaiset olivat toivoneet, että heidän avunmaksuvelvoitteensa maksettaisiin penneinä eikä äyreinä, mutta he suostuivat yhtäläisiin

velvoitteisiin, kun neuvotteluissa luvattiin, että tukisummista voitaisiin tarvittaessa joutaa.⁴⁴ Ulospäin annettiin vahvempi vaikutelma, kun kaikki olivat ainakin muodollisesti sitoutuneet yhtäläiseen tukeen.

Uusi sopimus tuli käyttöön jo seuraavana vuonna, kun Norjan kutomatyöläiset aloittivat taistelun vuonna 1926.⁴⁵ Suomen liitto kantoi kortensa kekoon ja kuittasi rahalahetyksensä ”toverillisin terveisin” niin Ruotsiin kuin Kööpenhaminan sihteeristöllekin.⁴⁶ Rahoitusta oli koottu myös paikallisilla keräyksillä, joita myös Hyvinkään järjestäytyneet kutomateollisuustyöläiset hankkivat muun muassa norjalaisten lakkoilijoiden hyväksi.⁴⁷

43 ”Pohjoismaiden kutomatyöväen järjestöjen sääntöihin tehdyt muutokset,” *KT*, 1/1926, 12–15.

44 SKTTL:n liittohallinnon kokouspöytäkirja 7.8.1925, 42-83§, SKTTL:n arkisto, KanA.

45 Syrjänen, *Suomen Kutomateollisuustyöväen*, 91.

46 SKTTL:n kirje Tanskan yhteistyöjärjestölle 17.6.1926, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTL:n arkisto, TyArk.

Pohjoismainen tuki mahdollistaa lakon

[L]uottaen veljesjärjestöjen jatkuvaan sekä si-
veelliseen, että taloudelliseen tukeen jatkamme
Hyvinkään taistelua edelleen, ja merkitsemme /
Parhaimmalla Toveruudella.⁴⁸

Vuonna 1928 oli Suomen vuoro vedota yhteistyösopimukseen, kun liitto päätti lähteä tukemaan Hyvinkään tehtaan työtaistelua. Lakon mahdollisuutta oli Hyvinkäällä pohdittu vuodesta 1925 alkaen, jolloin työntekijöille aiemmin kuuluneita etuja karsittiin. Talvella 1927–1928 eri puolilla Suomea oli esitetty osin onnistuneitakin kutomatyöläisten palkankorotusvaatimuksia, joten odotukset nousivat niin paikallisesti kuin liittossakin. Hyvinkään villatehdas kuitenkin esitti varsin pieneksi koetun korotustarjouksensa suoraan kullekin työntekijälle ja ohitti liiton. Tässä vaiheessa tehtaan työläisistä melkein tuhat oli nimikirjoituksellaan sitoutunut lakkoon paremman ja yleisistovan sopimuksen saamiseksi.⁴⁹

Maaliskuun 31. päivänä 1928 Hyvinkäällä alkoi Yhdistyneiden villatehtaiden lakko, joka kesti lopulta lähes seitsemän kuukautta.⁵⁰ Aiemmin helmikuussa oli Tampereella nähty menestyksekkäs vaatetusalan työtaistelu, ja ilmeisesti alun perin niin paikallistasolla

kuin Tampereen liittotoimistossakin odotettiin melko nopeita ja myönteisiä tuloksia.⁵¹ Yleisestä palkankorotusvaatimuksesta muodostui kuitenkin hankala periaatekysymys, ja loppukevästä 1928 neuvottelut katkesivat.⁵² Tässä vaiheessa SKTTL:n toimisto kääntyi pohjoismaisen sihteeristön puoleen ja vetosi yhteistyösopimuksen kuudenteen pykälään avun saamiseksi.

SKTTL:ssä oli 3 500 jäsentä, joista 1 050 eli lähes kolmannes oli lakossa huhtikuussa 1928, ja näin ollen pohjoismaisen yhteistyösopimuksen ehdot tuelle täyttyivät.⁵³ Säilyneen kirjeenvaihdon perusteella Ruotsin ja Tanskan edustajat eivät alkuvaiheessa olleet saaneet mielestään kyllin tarkkaa selontekoa lakosta. SKTTL selitti vastauskirjeessään, ettei Suomessa lakon alkaessa edes ajateltu tarvittavan pohjoismaista tukea.⁵⁴ Lakkolaisten todettiin olevan yksimielisiä ja luottavia, joten liitto ei halunnut patistaa heitä neuvottelupöytään.⁵⁵ Toukokuussa SKTTL raportoi tilanteesta Ruotsin järjestölle:

[A]sianomainen työnantaja on järjestäytynyt josten taistelemme koko järjestäytynyttä työnantaja ja liittoo vastaan. Taistelu on liitollemme liijan ylivoimainen lakkolaisten avustamiseen nähden. Tähän mennessä olemme käyttäneet liiton omat

47 SKTTL:n kiertokirje osastoille 26.8.1927, Liiton kiertokirjeet, SKTTL:n arkisto, TyArk; Olavi Junnila, *Hyvinkään seudun historia* (Hyvinkää: Hyvinkään kaupunki, 1988), 195–196.

48 SKTTL:n kirje SNTL:n Kutomateollisuustyöväen liiton keskuskomitealle 8.8.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTL:n arkisto, TyArk.

49 Lakon taustasta ja kehityksestä sekä aiemmasta tutkimuksesta ks. Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 8–9.

50 Lakon paikallisesta kokonaiskulusta ks. Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” kokonaisuudessaan.

51 SKTTL:n kiertokirjeet 14.2.1928 ja 27.2.1928, SKTTL:n arkisto, TyArk; SKTTL:n liittohallinnon kokouspöytäkirja 24.2.1928, 31§, SKTTL:n arkisto, KanA; ”Otteita liiton v:n 1928 toiminnasta,” *KT*, 1/1929, 5–6; Jarmo Peltola, *Työllisyys, työttömyys ja huolenpito: Yhteiskunta Tampereella 1928–1938*, vol. 1, 1930-luvun lama teollisuuskaupungissa (Tampere: Tampere University Press, 2008), 86–87.

52 SKTTL:n liittohallinnon kokouspöytäkirjat maaliskuusta lokakuulle 1928, SKTTL:n arkisto, KanA; Mattila, ”*Työriitojen sovittelun*,” 107–108; Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 10.

53 SKTTL:n kirje Pohjoismaiden kutomatyöväen järjestöjen työjärjestön sihteeristölle 25.4.1928, Ulkomaille lähteneet kirjeet, SKTTL:n arkisto, TyArk; Osasto 5:n ja SKTTL:n välinen kirjeenvaihto 1928; SKTTL:n arkisto, KanA.

54 Luottamusmies Vihtori Kannon kirjeet Hyvinkään osasto 5:lle, 5.4.1928 ja 17.4.1928, SKTTL:n arkisto, KanA; SKTTL Ruotsin rinnakkaisliitolle 23.4.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet, SKTTL:n arkisto, TyArk.

55 SKTTL Ruotsin rinnakkaisliitolle 23.4.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet, SKTTL:n arkisto, TyArk.

varat, joten taistelua emme voi pisemmän päälle jatkaa jos emme saa pohjoismaiden veljesjärjestöjen apua. Liiton omille jäsenillemme olemme määränneet ylimääräisen veroituksen, mutta tästä veroituksesta ei saada niinpalkjoa, että se läheskään riittäisi avustuksiin. Sillä avustuksiin menee viikottain 55,000 markkaa. Jos meitin on avustuksen puutteen takia taistelu lopetettava, on se meille ja koko maamme kutomatyöläisille niin suuri tappio ja taka askel ettei sitä voi etukäteen arvioida.⁵⁶

Tilanne ei ollut helppo kaikkialla Skandinavia-sakaan, sillä Norjassa oli samaan aikaan suuri osa kutomateollisuuden työväestä työttömänä tai teki lyhennettyä työviikkoa. ”Mutta tästä huolimatta täytti Norjan veljesliitto täsmällisesti sääntöjen mukaisen velvollisuutensa kuten Ruotsin ja Tanskan liitotkin avustaessaan Hyvinkään lakkolaisia”, kiitteli *Kutomatyöläinen* vuoden 1928 lopussa.⁵⁷

Kaikkiaan lakon kokonaiskustannuksiksi arvioitiin 1,7 miljoonaa markkaa, ja taistelun tueksi koottiin yhteensä 1,4 miljoonaa markkaa, josta pohjoismainen tuki lakolle oli yli 1 miljoonaa markkaa. Tämä pohjoismainen tuki mahdollisti lakon jatkamisen, sillä vaikka lakkolaisia kannustettiin myös hakemaan muualta töitä, varattomien ja tukea tarvitsevien määrä pysyi koko ajan korkeana.⁵⁸ Muilta osin lakko rahoitettiin SKTTL:n ja erityisesti SAJ:n varoista. Lisäksi työläisiltä kerättiin vapaaehtoisia maksuja ja Amerikasta vastaan otettiin vähäisiä avustuksia.⁵⁹

SKTTL toivoi myös yhteistyösopimuksessa mainittua muuta käytännön apua, tukea la-

konmurtaajien torjumiseksi. Suomessa oli pantu merkille, että Hyvinkään tehtaan johto oli vierailut Ruotsissa, jossa he olivat mahdollisesti olleet rekrytoimassa lakonmurtaajia. Liitto vetosi skandinaavisin järjestöihin, että nämä tiedottaisivat tilanteesta omalle jäsenistölleen ja varoittaisivat ryhtymästä lakonmurtaajiksi.⁶⁰ Huhut pohjoismaisista lakonmurtaajahankkeista päätyivät myös *Suomen Sosialidemokraatin*. Lehti korosti pohjoismaisten työntekijöiden lojaaliutta.

Viimeisimpänä lakkolaisten horjuttamisyrityksenä mainittakoon [...] huhu, että nyt tulee tehtaalle Tanskasta oikein ammattitaitoista työväkeä. Oli ilmoitettu ihan määrältä milloin noiden tanskalaisten piti saapua. Mutta tuon määräjälkeen on kulkenut jo kymmeniä junia ohi Hyvinkään, ilman että heitä olisi saapunut. Herrat Hartman kumppaneineen eivät taida tietää, että kaikki kunnan työläiset Tanskassa kuuluvat omaan ammattiliittoonsa ja avustavat kyllä vahvasti Hyvinkään lakkoa, mutta eivät herrojen eduksi, vaan työvään.⁶¹

Käytännössä lakko oli kuitenkin vastatuulella. Syksyllä tehdas oli saanut lakonmurtaajien tuella tuotannon pyörimään, niin että tilanne alkoi näyttää hankalalta ja lakon tavoitteet olivat vesittymässä.⁶² Rikkuritoiminnan vuoksi SKTTL oli julistanut villatehtaan tuotteita boikottiin, mikä puolestaan vei alan työsulun partaalle. SKTTL raportoi näistä uusista käänteistä syyskuussa pohjoismaisille järjestöille, jotka oli pidettävä ajan tasalla kustannusvaikutuksista.⁶³

56 SKTTL:n kirje Ruotsin Kutomateollisuustyövään liitolle 14.5.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTL:n arkisto, TyArk.

57 ”Kutomateollisuustyövään Pohjoismaiden Yhteistyöjärjestön konferenssi,” *KT*, 4/1928, 54–55.

58 Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 9.

59 ”Hyvinkään lakon opetuksia,” *KT*, 4/1928, 55; ”Ote S. Kutomateollisuustyövään liiton tilinpäätöksestä 31.12.1928,” *KT*, 1/1929. Amerikan-lahjoituksesta Hyvinkään osasto 5:n pöytäkirja 7.11.1928 4§, Hyvinkään osasto 5:n pöytäkirjat, Hyvinkään villatehtaan arkisto, HyKM.

60 SKTTL:n kirje Tanskan liitolle 2.6.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTL:n arkisto, TyArk.

61 ”Hyvinkään lakkomailta,” *SS*, 30.8.1928.

62 SKTTL:n liittohallinnon kokouspöytäkirjat 23.7.1928 144§; SKTTL:n arkisto, KanA; Suomen Ammattijärjestön toimeenpanevan valiokunnan pöytäkirja 31.7.1928, SAJ:n arkisto, TyArk.

Kuten edellä on käynyt ilmi, työtekijäjärjestöt pyrkivät antamaan ulospäin mahdollisimman yhtenäisen kansallisen ja kansainvälisen vaikutelman. Ammattijärjestöjen ei pitänyt antaa julkisuuteen lausuntoja, jotka söisivät uskottavuutta.⁶⁴ SKTTTL:n ja SAJ:n toimitsijat olivat kuitenkin huolissaan siitä, miten lakko saataisiin kunnialliseen päätökseen, kun rahat hupenivat, neuvottelut jumittivat ja paikalliset lakkolaiset halusivat kuitenkin jatkaa lakkoa määrätietoisesti. Syksyllä lakkolaisia alettiin kehottaa neuvotteluihin entistä päätäväisemmin myös työntekijäliiton puolelta.⁶⁵

Kommunistien ja sosialidemokraattien väliset jännitteet antoivat asiaan oman lisävärinsä. Hyvinkäällä sosiaalidemokraattien ja kommunistien paikallinen valtataistelu repi työväenyhdistystä talvella 1928 sekä loppuvuoden kunnallisvaalien alla. Lakon pitkittyessä hyvinkääläiset kommunistien edustajat väittivät, että SKTTTL oli kiellettyyn vastaanottamasta avustuksia Neuvostoliitosta ja siten vaikeuttanut työtaistelua ja sen rahoittamista.⁶⁶

Torjuakseen syytteet liiton toimisto lähetti kopioita kirjeenvaihdosta, jota se oli käynyt SNTL:n Kutomateollisuustyöväen liiton keskuskomitean sihteerin kanssa kesällä 1928. Kirjeiden perusteella SKTTTL oli saanut kesäkuussa Neuvostoliitosta 40 000 markan avustuksen sekä pyynnön saada lisätietoja Hyvin-

kään lakosta. SKTTTL:n edustaja oli selvittänyt järjestön toimintaperiaatteita ja alan yleistä tilannetta ja tarjoutunut jatkamaan kirjeenvaihtoa saksan kielellä.⁶⁷

Saamme vielä kerran kiittää siitä avustuksesta jonka saimme vastaan ottaa, ja joka avustus paljon helpotti meidän Hyvinkään työläisten avustamisessa. Olemme vieneet terveisenne Hyvinkään tovereille ja he pyytävät kauttamme tervehtiä Teitä ja lupaavat koitttaa parastaan saadaakseen itselleen voiton taistelussa, joka näyttää vielä kauvan jatkuvan. / Olisimme kiitolliset jos saisimme tietoja liittonne toiminnasta ja, olisihan niistä hyötyä omalle toiminnallemme. Tiedot voitte lähettää kyllä saksankielellä. / Toverillisin terveisin.⁶⁸

Vaikka SKTTTL:n edustaja kiitti idästä tulleesta avusta, saapunut summa vaikuttaa varsin mitättömältä. Neuvostoliitosta oli saatu miljoonien markkojen tuki metalliteollisuuden työtaisteluun vuonna 1927 ja satojentuhansien markkojen tuki satamalakkoon.⁶⁹ Joko SKTTTL:n sosialidemokraattiset linjaukset tai sitten muut olosuhteet vaikuttivat siihen, ettei Neuvostoliitosta selvästikään ollut kiinnostusta lähteä tukemaan lakkoa. Myös Nokian samanaikainen lakko oli saanut samankokoisen, vertailussa varsin nimelliseltä vaikuttavan tukisumman Neuvostoliitosta.⁷⁰

63 SKTTTL:n kirje Ruotsin, Tanskan ja Norjan liitoille 15.9.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTTL:n arkisto, TyArk.

64 SAJ:n valiokunnan kokous 30.5.1928 3§, SAJ:n arkisto, TyArk.

65 SKTTTL:n liittohallinnon kokouspöytäkirjat 23.7.1928 144§; SKTTTL:n arkisto, KanA; Suomen Ammattijärjestön toimeenpanevan valiokunnan pöytäkirja 31.7.1928, SAJ:n arkisto, TyArk.

66 Paikallisesta keskustelusta ja valtataistelusta tarkemmin Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 8, 10, 12.

67 SKTTTL:n kirje SNTL:n Kutomateollisuustyöväen liiton keskuskomitealle 6.6.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTTL:n arkisto, TyArk.

68 SKTTTL:n kirje SNTL:n Kutomateollisuustyöväen liiton keskuskomitealle 6.6.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTTL:n arkisto, TyArk.

69 Ralf Haarla, *Taistelu työehtosopimuksista: Silmäys politiikoihin ammatillisiin järjestöihin* (Helsinki, Otava 1929), 36; Jussi Koivuniemi, *Nokian kumitehtaan lakko 1928–1929* (Nokia, 1991), 43–45, 101, viite 68; Pirjo Ala-Kapee, & Marjaana Valkonen, *Yhdessä elämä turvallisiksi: SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen kehitys vuoteen 1930* (Helsinki: Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, 1992), 721, 728; Mattila, *Työriitojen sovittelun*, 105; Tapio Bergholm, *Kovaa peliä kuljetusalalla*, vol. 2, *Kuljetusalan ammattiyhdistystoiminta vuosina 1925–1960* (Helsinki: Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto, 1997), 126.

70 Koivuniemi, *Nokian kumitehtaan*, 101, viite 68.

Kotimaista ja pohjoismaista jälkipyykkiä Hyvinkään Yhdistyneitten villatehtaiden lakko päättyi 22.10.1928. Kun rikkurien suuri määrä alkoi olla hälyttävä, liittohallinto kiirehti lokakuun alussa lakkotoimikunnan neuvotteluvalmiutta, jottei järjestäytyneitä työläisiä lopullisesti syrjäytettäisi tehtaalta. Näin oli käynyt Nokialla. Lokakuun jälkipuoliskolla saatu neuvottelutulos jäi niukaksi, sillä palankorotukset olivat melko vähäisiä ja rikkurit jäivät tehtäviinsä. Sopimuksesta ei saatu yleisittävää, vaikka liitossa pidettiin saavutuksena sitäkin, että yöntekijät oli tunnustettu neuvotteluosapuoleksi.⁷¹

Kaikkiaan kulut olivat suuret ja mielialat hii-puneet, kun SKTTTL raportoi lakon viimeisimmistä vaiheista ja jälkihoidosta Pohjoismaiden suuntaan. Liiton jäseniä oli edelleen vailla työtä ja tuen tarpeessa, ja SKTTTL vetosi pohjoismaisiin liittoihin yhteiskirjeellä, jossa se toivoi vielä pohjoismaista avustusta hädänalaisimpien lakkolaisten tukemiseksi talven tullen.⁷² Tukholmassa järjestettiin heti lakon ratkeamisen jälkeen (27.–28.10.1928) pohjoismainen konferenssi, jossa lakkoyhteistyö oli myös käsiteltävänä. Edustajina olivat tamperelaiset Ida Heinänen ja luottamusmies S. Vuorio.⁷³

Tämän jälkeen SKTTTL:n ja pohjoismaistenkin liittojen huomio kiinnittyi Kööpenhaminan sopimukseen, jonka Neuvostoliiton, Suomen ja Norjan ammattiliitot olivat solmineet helmikuussa 1928 ammattiyhdistysten yhteistyötä tiivistääkseen. Sopimus kuitenkin

johti SAJ:n hajoamiseen, kun sosialidemokraatit katsoivat liiton siirtyneen puoluepolitiikkaan ja irtautuivat liitosta. Norjalaisilla kutomatyöläisillä näyttää olleen kiinnostusta syventää yhteistyötä Neuvostoliiton suuntaan, mutta SKTTTL torjui sekä kansainväliset aloitteet että SAJ:n linjaukset.⁷⁴

Kööpenhaminan sopimus kietoutui Hyvinkään lakon jälkiselvittelyihin, kun kommunistisissa lehdissä vähäteltiin lakon tuloksia ja sosialidemokraattien edunvalvontaa. ”Kun kommunistilehdet eivät kykene puolustamaan Kööpenhaminan sopimusta, niin ne puhuvat Hyvinkään ja Karhulan lakkosten laioista tuloksista”, moitti *Kansan Lehti*.⁷⁵

Kööpenhaminan sopimusta ja pohjoismaisia sekä kansallisia jännitteitä sosialidemokraattien ja kommunistien välillä puitiin seuraavien vuosien pohjoismaisissa konferensseissa. Tampereen pohjoismaisessa konferenssissa vuonna 1930 skandinaaviset ammattiliitot saivat tutustua suomalaisen edunvalvonnan kuohuntaan. SKTTTL, joka oli hylännyt SAJ:n kattojärjestönä, haki esikuvaa Ruotsista, jossa kutomatyöläisten erillinen liitto ei ollut mikään ongelma kansainväliselle yhteistyölle. Lisäksi SKTTTL päätti hakea tukea kansainvälisestä kutomateollisuuden yöntekijäin liitosta.⁷⁶

Lakon jälkeenkin *Kutomatyöläinen* katsoi siis tulevaan nimenomaan kansainvälisen yhteistyön laajenemisen toivossa. Se korosti nimenomaan länsimaisten veljesjärjestöjen puoleen kääntymistä:

71 Lahtinen, ”Sankarillinen yksimielisyys,” 13–15.

72 SKTTTL:n kirje Ruotsin, Tanskan ja Norjan liitoille 13.11.1928, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTTL:n arkisto, TyArk.

73 ”Kutomateollisuusyöväen Pohjoismaiden Yhteistyöjärjestön konferenssi,” *KT*, 4/1928, 54.

74 Yleisesti ks. Hakalehto, ”Suomen kommunistinen,” 298–302; Bergholm, *SAK:n historia*, 23–25. SKTTTL:n kannanotoista mm. liittohallinnon kokouspöytäkirja 18.4.1928, 64§, SKTTTL:n arkisto, KanA; SKTTTL:n kirje Kansainväliselle kutomatyöväen liitolle 21.10.1929, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTTL:n arkisto, TyArk; SKTTTL:n kirje jäsenistölle 30.10.1929, Liiton kiertokirjeet, SKTTTL:n arkisto, TyArk.

75 ”Osui maaliin,” *KL*, 29.10.1928.

76 SKTTTL:n kirje Kansainväliselle kutomatyöväen liitolle 21.10.1929, Ulkomaille lähetetyt kirjeet 1928, SKTTTL:n arkisto, TyArk; SKTTTL:n kirje jäsenistölle 30.10.1929, Liiton kiertokirjeet, SKTTTL:n arkisto, TyArk; ”Skandinavianmaiden kutomatyöläisillä on voimakkaat järjestöt,” *KL*, 4.2.1930.

N:o 28

KANSAN LEHTI

1930

Hinta 1 mk.

SOSIALIDEMOKRAATTINEN PÄIVALEHTI

(32 vuosik.)

Tiistaina helmikuun 4 pnä

(LAUTOIMATTAJA EINO KILPI)
(Tulotasa varamäärä N:o 11-12, Puol. 628)

Tiistaina helmikuun 4 pnä

Skandinavianmaiden kutomatyöläisillä on voimakkaat järjestöt.

Kaikissa maissa tunnetaan kuitenkin tällä hetkellä taloudellisen pula-ajan aiheuttama painostus.

Skandinaavien yhteistyön merkitys arvioidaan varsin suureksi.

KANSAN LEHTI HAASTATELUT KUTOMALIIITON SKANDINAVISIA VIERAITA.

Carl Nilson

E. N. Nilson

Greta Nyberg

Kysymys kutomaliitonmuutoksen työlliköiden työssä ja heidän työsuhteensa muuttamisesta on ollut viime aikoina erittäin vilkkaan pohdinnan aiainen. Tuntuu, että esim. entisten kutomaliiton johtajien ja työntekijöiden välillä on ollut jatkuvasti käynnissä keskusteluita, jotka koskevat yhteistyön merkitystä ja sen mahdollisuuksia.

1900-luvun alkuun asti oli työllisyyden ja elämäntilanteen muuttaminen Suomessa ollut erittäin vaikeaa. Työmarkkinat olivat kapeat ja palkat alajat. Työväen liikkeet olivat vielä alkuvaiheissa ja yhteistyö oli vähäistä.

TST on edustanut puolueohjelman mukaisesti ja on ollut aktiivinen yhteistyön edistämisessä. Se on ollut yksi tärkeimmistä voimista, jotka ovat edistäneet yhteistyön kehittymistä.

Tanskan kutomaliiton johtaja Carl Nilson on ollut aktiivinen yhteistyön edistämisessä. Hän on ollut mukana useissa konferensseissa ja on ollut yksi tärkeimmistä voimista, jotka ovat edistäneet yhteistyön kehittymistä.

Yhteistyön merkitys on tullut yhä enemmän esiin, kun talous on huonontunut ja työttömyys on lisääntynyt. Yhteistyö on tullut yhä enemmän ymmärrettyksi ja arvostetuksi.

Yhteistyön merkitys on tullut yhä enemmän esiin, kun talous on huonontunut ja työttömyys on lisääntynyt. Yhteistyö on tullut yhä enemmän ymmärrettyksi ja arvostetuksi.

NEUVOSTO-PROPAGANDA ENGLANNISSA.

Järkyttävä kaksoismurha Mäntyharjussa

Veljekset tappaneet toisen toisensa. Mäntyharjassa on tapahtunut järkyttävä kaksoismurha. Veljekset tappaneet toisen toisensa.

HEMDEKSON VASTANUUS NOKKUN KOKOUSKÄSIEN KYSYMYKSEEN.

Raju myrsky riehuu Norjan rannikoilla.

Kaksi silloinjohtajaa joutunut kadoksiin. Laivojen arvelaan uponneen ja miehistöjen hukkuneen.

TEMPEREN TYÖVÄEN OPISTO.

Ulkomaisten vieraiden tervetuloa.

Ulkomaisten vieraiden tervetuloa. Tervetuloa vieraita.

Puolueemme jäsenten on nyt pyrittävä sovinnolliseen ja toverilliseen yhteistyöhön.

Sos.-dem. puolueen puheenjohtaja ja sihteeri lausuvat käsitöksensä puoluekokouksen työn merkityksestä.

Toveri Wiik: "Puolue voinee suurin piirtein olla tyytyväinen edustajakokouksensa päätöksiin".

TST on edustanut puolueohjelman mukaisesti ja on ollut aktiivinen yhteistyön edistämisessä. Se on ollut yksi tärkeimmistä voimista, jotka ovat edistäneet yhteistyön kehittymistä.

sestä puolueohjelman oli pyrittävä sovinnolliseen ja toverilliseen yhteistyöhön. Tämä on ollut yksi tärkeimmistä voimista, jotka ovat edistäneet yhteistyön kehittymistä.

toistokannan vastailta tehtäviä... Puolueohjelman mukaisesti ja on ollut aktiivinen yhteistyön edistämisessä.

Panttilainausliike lisätyyny v:n 1928 lopulla.

Se oli seurauksena yleistä rahapulaa.

Panttilainausliikkeen kehitys on ollut huolestuttava. Se on ollut yksi tärkeimmistä voimista, jotka ovat edistäneet yhteistyön kehittymistä.

Panttilainausliikkeen kehitys on ollut huolestuttava. Se on ollut yksi tärkeimmistä voimista, jotka ovat edistäneet yhteistyön kehittymistä.

Kutomaliiton kongressi vahvistanut eroamisen S. Ammattijärjestöstä.

Ei-kommunistiset edustajat valtavana enemmistönä edustajakokouksessa.

Isakki Heikka irttynyt halventaa järjestyneitä kutomatyöläisiä.

Suomen Kutomaliiton työntekijöiden liittouman edustajat osallistuu Tampereella.

Suomen Kutomaliiton työntekijöiden liittouman edustajat osallistuu Tampereella.

Suomen Kutomaliiton työntekijöiden liittouman edustajat osallistuu Tampereella.

Suomen Kutomaliiton työntekijöiden liittouman edustajat osallistuu Tampereella.

Tampereella vuosina 1898-1991 ilmestynyt sosialidemokraattinen *Kansan Lehti* oli ammattiyhdistysliikkeen toimia ja työväestön elämää tiivistä seuraava päivälehti, joka 1920-luvulla uutisoi tilanteen mukaan myös kutomatyöntekijäin tapahtumista. Helmikuun 4. päivänä 1930 lehdellä oli etusivulla alkeaan paljon kerrottavaa niin alan työväen pohjoismaisesta, Tampereella pidetystä kongressista kuin kutomatyöntekijäin liiton ja Suomen Ammattijärjestön suhteista.

On selvää, että kun sellaisen taistelun jatkuminen kuin Hyvinkään taistelu oli mahdollista vain toverijärjestöjen avulla (rahoittivathan sen pääasiassa Skandinavian veljesliitot ja S. Amm. järjestö), niin sitä enemmän tällainen tuki tulee kysymykseen laajemmissa taisteluissa. Mutta nyt meidän liitoltamme vielä puuttuu laajemmat kansainväliset yhdyssiteet. Liittomme kuuluu ainoastaan Kutomatyöväen Pohjoismaiseen Yhteistyöjärjestöön, mutta ei kutomateollisuustyöväen kansainväliseen liittoon. [...] [K]ansainvälisiä suhteita on lujitettava ja laajennettava. Siten luodaan edellytyksiä tuleville, voitollisille taisteluille.⁷⁷

Vuonna 1930 pohjoismaiseen yhteistyöhön ja Hyvinkään lakon tunnelmiin palattiin Tampereella, kun etujärjestöt kokoontuivat paikalle. *Kansan Lehti* seurasi kokousta tarkasti August Lindellin silmin, ja uutisoinnissa palattiin kertaamaan 1910-luvulta alkanutta yhteistyötä samoin kuin 1920-luvun tärkeitä yhteistyön voimannäyttöjä, muun muassa Hyvinkään Lakkoo. Ajankohdalle löi kuitenkin jo leimansa alkanut lama, joka vaikutti liittojen toiminnan reunaehtoihin.⁷⁸

Aktiivisten liittotoimijoiden suunnalla oli tapahtumassa sukupolvenvaihdos, sillä Gustaf Janzén ei enää päässyt Suomen konferenssiin, vaan kuoli kuukautta myöhemmin.⁷⁹ Vuoden 1933 lopulla myös August Lindell, suomalaisen pitkäaikainen tuki, kuoli, ja hänen mukaansa SKTTL menetti epäilemättä tärkeän viestintätuen.⁸⁰

Päätelmät

Pohjoismaisen kutomateollisuuden edunvalvonta kehittyi ja voimistui 1920-luvulla. Yhteistyön vahvimpia ilmentymiä olivat tarkentuvat, sitoviksi muuttuvat yhteistyösopimukset, joissa liittojen jäsenet sitoutuivat myös

merkittävään taloudelliseen tukeen. Tämä tuki konkretisoitui vuoden 1926 sopimuksen jälkeen ensin Norjan kutomatyöläisten ryhtyessä lakkoon, sitten vuonna 1928 Hyvinkään kutomatyöläisten lakossa.

Suomen SKTTL oli poliittisesti sosiaalidemokraattien hallussa, joten sen oli luontevaa kurottaa kohti Skandinaviaa ja hakea yhteistyökumppaneita pohjoismaisista, melko vahvoista liitoista. Myös Neuvostoliiton suuntaan pidettiin yhteyttä, mutta SKTTL ja sen lehti ottivat toistuvasti etäisyyttä vallankumoukselliseen toimintaan. Kun Hyvinkään lakon seitsemän kuukautta kuormittivat lakkolaisten ja liiton taloutta, keskeinen tuki tulikin pohjoismaisilta yhteistyökumppaneilta. Vaikka pohjoismaiset yhteistyökumppanit edellyttivät sopimuksenmukaisia lisäselvityksiä, ne osallistuivat sopimuksen mukaisesti lakon tukemiseen.

Jos tarkastellaan pohjoismaisen yhteistyön aktiivisia toimijoita, varsinaisesta ydinjoukosta erottuu ryhmä miehiä, joista osa oli mukana jo 1910-luvun taitteessa ja edelleen 1930-luvun alkaessa. Kussakin maassa oli omat pitkäaikaiset edustajansa, joiden nimet toistuivat kokospöytäkirjoissa ja konferenssiuutisissa. Laajempi pohjoismaisten arkistoinneistojen ja järjestöjulkaisujen tutkiminen antaisi varmasti lisätietoa siitä, miten yhteistyö nähtiin muissa Pohjoismaissa ja miten suuri taloudellinen ponnistus pohjoismaisen taloudellisen apu oli muille yhteistyösopimuksen osapuolille.

Vaikka Hyvinkään lakon tulokset jäivät toivottua niukemmiksi, pohjoismaista yhteistyötä kiiteltiin alan lehdessä, ja pohjoismaiset yhteistyökonferenssit jatkuivat seuraavinakin vuosina. Tällöin lama kuitenkin muutti työmarkkinakentän kokonaisuutta, Toiminnan reunaehdot olivat merkittävästi toiset 1930-

77 ”Hyvinkään lakon opetuksia,” *KT*, 4/1928, 55.

78 ”Osui maaliin,” *KL*, 29.10.1928; ”Skandinavianmaiden kutomatyöläisillä on voimakkaat järjestöt,” *KL*, 4.2.1930.

79 Sw[ensson], ”Janzén, Gustaf,” 48.

80 ”August Lindell, taistelija, sanomalehtimies ja ihminen,” *KL*, 19.12.1933.

luvulla kuin nousukautta vielä eläneissä 1920-luvun Pohjoismaissa.

Lähteet

Arkistolähteet

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (ArbArk), Norja

Digitoidut aineistot, https://www.arbark.no/Digitala_Dokumenter.htm

Hyvinkään kaupunginmuseo (HyKM)

Hyvinkään villatehtaan arkisto

Hyvinkään osasto 5:n pöytäkirjat

Kansan Arkisto (KanA)

Suomen Kutomateollisuustyöväen Liitto (SKTTL)

Liittohallinnon kokouspöytäkirjat

Kirjeenvaihto

Työväen Arkisto (TyArk)

Suomen Ammattijärjestön (SAJ) Arkisto

SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan pöytäkirjat

Suomen Kutomateollisuustyöväen Liitto (SKTTL)

Kirjeenvaihto

Liiton kiertokirjeet

Ulkomaille lähetetyt kirjeet

Sanomalehdet ja aikakauslehdet

Kansan Lehti (KL)

Kutomatyöläinen (KT)

Suomen Sosialidemokraatti (SS)

Textilarbetaren

Vävlagaren

Tutkimuskirjallisuus

Ala-Kapee, Pirjo ja Marjaana Valkonen. *Yhdessä elämä turvallisiksi: SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen kehitys vuoteen 1930*. Helsinki: Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, 1992.

Bergholm, Tapio. *Kovaa peliä kuljetusalalla*. Vol 2, *Kuljetusalan ammattiyhdistystoiminta vuosina 1925–1960*. Helsinki: Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto, 1997.

Bergholm, Tapio. *SAK:n historia*. Helsinki: SAK, 2013.

Christensen, Lars K. "Denmark: The Textile Industry and the Formation of Modern Industrial Relations." Teoksessa *The Ashgate Companion to the History of Textile Workers 1650–2000*, toimittaneet Lex Heerma van Voss, Els Hiemstra-Kuperus ja Elise van Nederveen Merkerk, 141–169. Farnham: Ashgate, 2010.

Haarla, Ralf. *Taistelu työehtosopimuksista: Silmäys politiikoihin ammatillisiin järjestöihin*. Helsinki: Otava, 1929.

Hakalehto, Ilkka. "Suomen kommunistinen puolue ja sen vaikutus julkiseen poliittiseen työväenliikkeeseen 1918–1928." *Lisensiaattityö*, Helsingin yliopisto, 1966.

Julkunen, Raija ja Liisa Rantalaiho. "Women on strike: Nonexistent or silenced?" Teoksessa *Strike and Social Change*, toimittanut Pauli Kettunen, 97–114. Turku: Turun maakuntamuseo, 1993.

Kettunen, Pauli. *Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus: Tutkimus sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa 1918–1939*. Historiallisia tutkimuksia 138. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura, 1986.

Koivuniemi, Jussi. *Nokian kumitehtaan lakko 1928–1929*. Nokia, 1991.

Lahtinen, Anu. "Sankarillinen yksimielisyys: Hyvinkään villatehtaan lakon paikalliset, kansalliset ja kansainväliset yhteydet." *Työväentutkimus Vuosikirja* (2018), 4–19.

Mansner, Markku. *Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa: Suomen Työntajien Keskusliitto 1907–1940*. Helsinki: Teollisuuden Kustannus Oy, 1981.

Mattila, Aarne. *Työriitojen sovittelun historia*. Työpoliittinen tutkimus 27. Helsinki: Työministeriö, 1992.

Peltola, Jarmo. *Työllisyys, työttömyys ja huolenpito: Yhteiskunta Tampereella 1928–1938*. Vol. 1, *1930-luvun lama teollisuuskaupungissa*. Tampere: Tampere University Press, 2008.

Savola, Matti. *Lakko Työelämän ristiriitana: Tutkimus suomalaisen yhteiskunnan lakoista*, Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 15. Helsinki: WSOY, 1931.

Suoranta, Anu. *Halvennettu työ: Pätkätyö ja sukupuoli sopimusyhteiskuntaa edeltävissä työmarkkinakäytännöissä*. Tampere: Vastapaino, 2009.

Sw[ensson], S[ven]. "Janzén, Gustaf Adolf." Teoksessa *Svenska män och kvinnor: Biografisk uppslagsbok*. Vol. 4, *I-Lindner*, toimittaneet Torsten Dahl et al., 48–49. Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1948.

Syrjänen, K. V. *Suomen Kutomateollisuustyöväen liitto 1906–1931*. Helsinki: Suomen Kutomateollisuustyöväen liitto, 1931.

Tuominen, Inka. "Väärin lakkoiltu?: Suhtautuminen Hyvinkään villatehtaan 1901 lakkoilijoihin." Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, 2020.

Weiss, Holger. *För kampen internationellt!: Transportarbetarnas globala kampinternational och dess verksamhet i Nordeuropa under 1930-talet*. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 2019.